

ЧИ СТАНЕ КНЕУ ФЛАГМАНОМ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО АКАДЕМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА?

Створення рівних можливостей для жінок і чоловіків — вимога часу до університету європейського рівня

За свою більш ніж сторічну історію Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана вирізнявся інноваційним сприйняттям ефективних світових трендів: першим серед рівних впроваджуючи нове, він ставав якщо не законодавцем академічних мод, то щонайменше пожинав щедрі плоди синергізму. Наприклад, з моменту заснування (1906 р.) у КНЕУ (на той час - Вищих комерційних курсах) вивчення економічних дисциплін поєднувалося з обов'язковою практикою на підприємствах (в т.ч. за кордоном!) та вивченням декількох іноземних мов — задля вільного спілкування з потенційними торговими партнерами та постачальниками. Своєрідним викликом тогочасному суспільству став і прийом до студентських лав не лише традиційних слухачів — молодих чоловіків Російської імперії, а й євреїв та жінок.

Ще один приклад: у 1987 р. КНЕУ (на той час — Київський інститут народного господарства імені Д. Коротченка) серед перших радянських ВНЗ уклав угоду про партнерство з університетом Федеративної Республіки Німеччина, а саме з університетом м. Констанц.

Зазначені моменти згадані не випадково, оскільки саме ці два факти — нав-

чання жінок та співпраця з університетом м. Констанц — знайшли своє логічне історичне продовження у діяльності проектної групи «GENIUS» (Gender Initiative for Universities and Society — Гендерна ініціатива для університетів та суспільства) — команди викладачів КНЕУ, яка просуває втілення сучасних європейських практик з гендерної рівності в академічному середовищі, у складі доц. Є.П. Коломієць-Людвіг, доц. Л.М. Курченко, проф. С.О. Цимбалюк, проф. В.В. Токара, доц. О.Й. Вінської та доц. К.І. Ілкічєвої.

КНЕУ у десятці країн

У контексті впровадження європейських цінностей і долучення до глобального освітнього середовища Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана ухвалив та реалізує Стратегію інтернаціоналізації на 2016 — 2020 рр. Наразі позитивною динамікою характеризується кількість учасників освітнього процесу, охоплених програмами міжнародної академічної мобільності за 2016 р. — першу половину 2018 р. Стимулювання спільних із зарубіжними партнерами наукових досліджень та освітніх програм сприяє втіленню відповідних міжнародних стандартів освіти. Як результат — стабільно високі позиції серед вітчизняних вищих навчальних закладів та підвищення міжнародних рейтингових показників

Університету. Як свідчать дані авторитетного веб-сайту osvita.ua, за результатами вступної кампанії 2017 року КНЕУ посідає 10-е місце у рейтингу «ТОР — 200 України» серед вітчизняних вищих навчальних закладів, які користуються найбільшим попитом серед потенційних абітурієнтів, випереджуючи на дві позиції навіть такий знаний своїми інноваціями університет як Києво-Могилянська академія [1]. За рейтингом «Топ-200 Україна 2018» [2] наш університет посідає 13-е місце, демонструючи четвертий показник якості навчання серед перших тринадцяти вищих навчальних закладів у переліку.

За оцінками роботодавців наш університет — №5 серед найбільш витребуваних вітчизняних ВНЗ, випускники якого мають високі шанси належного працевлаштування у таких відомих компаніях, як KPMG, Fozzy Group, Concord Capital, Deloitte, «Нова пошта», Приватбанк, Ощадбанк, «Інтерпайп» [3].

Високий рівень репутації КНЕУ пояснюється наявністю сталих наукових та освітніх зв'язків, диверсифікацією міжнародних досліджень та публікацій, участю у грантових програмах, презентаціями проектів університету на міжнародних форумах, виставках, конференціях, симпозіумах, постійно зростаючими індексами цитування та академічними рейтингами. Так, станом на січень 2018 р. позиції КНЕУ у Webometrics покращилися по таких показниках, як «Присутність», «Вплив» та «Висока якість» [4].

Загалом, як зазначається у Стратегії інтернаціоналізації, діяльність університету в межах глобального конкурентного наукового й освітнього середо-

вища базується на принципах реалістичності, кількісної визначеності, прозорості, толерантності й соціальної відповідальності, гармонійне комбінування яких забезпечує генерацію й отримання значних синергійних переваг інтернаціоналізаційної моделі КНЕУ [5].

Не залишається поза увагою науковців КНЕУ й гендерний аспект, що є одним із трендових у сучасних умовах виконання Угоди про асоційоване членство України в ЄС. На думку видатного американського політолога Рональда Інглхарта, «гендерна рівність — це чутливий індикатор, що демонструє, наскільки розвинутою й демократичною є держава» [6], і ми можемо з відповідальністю зазначити: даний принцип виправдовується і на рівні вищої школи.

Україна відстає від світових тенденцій

Парадоксальним для нашої держави є те, що попри найкращі у світі показники щодо рівня освіти жінок, наднизьким залишається індекс їх політичної впливовості, та й індекс економічної участі та можливостей бажає бути кращим (рис. 1). Особливо неприємно вражає, що у загальному заліку Світового рейтингу гендерного розриву Україна змістилася з 48-го місця у 2006 р. на 61-е у 2018 р. [7: 328], поступившись таким країнам, як Руанда, Нікарагуа, Бурунді, Мозамбік, Ботсвана, Уганда, Зімбабве, Монголія, Гондурас, не кажучи вже про пострадянські держави, як-от Латвія, Білорусь, Литва, Молдова, Естонія. [7: 8].

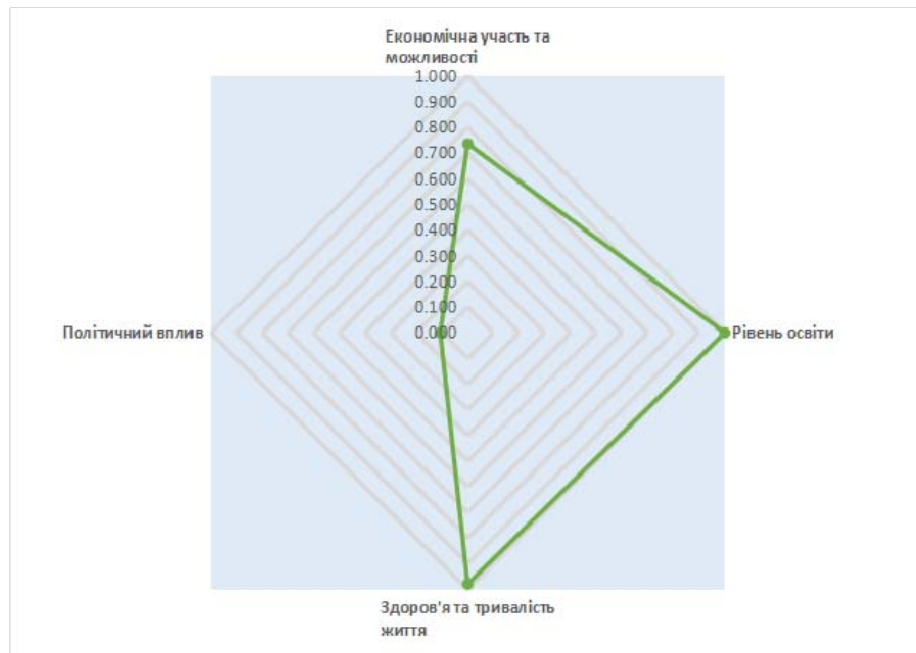

Рис. 1. Гендерний (диск)баланс України. Показники участі жінок у соціально-економічному житті, 2017 р.
(1,000=паритет з чоловіками)

Джерело даних: Global Gender Gap Report 2017 [7]

Що ж стало причиною різкого погіршення гендерної демократії в Україні попри майже сторічний досвід рівного виборчого права? Адже наша країна ввела виборче право для жінок однією з перших в Європі у 1919 р., тоді як в Іспанії жіноче виборче право існує з 1931 р., у Болгарії з 1944 р., а у Швейцарії лише з 1971 р. Конституція України гарантує своїм громадянам рівні права незалежно від статі, а цілеспрямоване нормативно-правове регулювання національної гендерної політики розпочалося ще у 1980 р. ратифікацією «Конвенції ООН про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок», проблематика гендерного ба-

лансу у державних структурах була також включена до «Стратегії розвитку державного управління на період 2016 — 2020 років».

Саме з метою наближення до стандартів Європейського Союзу, втілення найкращих світових практик вищої школи й формування соціально відповідального світосприйняття у молодого покоління університет покликаний дослідити реальний стан забезпечення рівних можливостей на всіх рівнях — від студента до професора та топ-менеджменту — і стати провідником прогресивних змін.

Як відомо, «диявол ховається у деталях», то ж розглянемо конкретику

жіночого внеску до української економіки й суспільного розвитку та порівняймо над гендерною статистикою України, наведеною у «Світовому звіті про гендерний розрив 2017» [7: 328-329]. Жінки активного працездатного віку від 25 до 54 років мають початкову і середню освіту нарівні з чоловіками (індекс 1,00 і 1,01 відповідно), тоді як частка жінок з вищою освітою майже на третину перевищує частку чоловіків (індекс 1,31). Частка жінок з високою кваліфікацією у складі робочої сили на 23 процентні пункти перевищує частку чоловіків (індекс 1,23), а частка жінок-працівників у 3,2 рази більша! І в той же час середньомісячний дохід українських жінок на 25% менший, ніж дохід чоловіків; оціночний загальний дохід менший на 40%, а плата за рівноцінну з чоловіками роботу (за результатами опитувань) складає лише 70,5%. Хіба не парадокс? І чому об'єктивно вищі показники освіченості, професійності і підприємливості жінок адекватно не відображаються на їхньому матеріальному становищі і соціальній впливовості?

Відповідь на це запитання дають індекс просування жінок на керівні посади (0,69), частка жінок серед законодавців, високопосадовців і менеджерів (0,655) та політичний вплив жінок (лише 0,101, тобто одна жінка на вищих щаблях влади проти дев'яти чоловіків) [7: 328]. Як видно з ілюстрації 1, політичний вплив — найбільший камінь спотикання гендерної рівності в Україні. Загалом слід відмітити, що в період з 2006 р. по 2017 р. узагальнені гендерні показники нашої країни дещо покращилися, але пози-

тивні зміни відбувалися набагато повільніше порівняно зі загальносвітовими темпами, що й зумовило сповзання України у світовому рейтингу.

Проектна група викладачів КНЕУ під назвою «Гендерна ініціатива для університетів і суспільства» (GENIUS) на початку 2018 року провела дослідження гендерного середовища нашого університету та його впливу на професійне зростання кадрів. Проведене серед професорсько-викладацького складу опитування виявило досить високу ступінь невдоволення жіночої частини умовами професійного зростання, а це є тривожним сигналом, якщо взяти до уваги, що жіноцтво складає більше двох третин всього професорсько-викладацького складу. При цьому кожна п'ята жінка вбачає у своїй статі певну кар'єрну перешкоду. У той же час жоден з опитаних чоловіків не схильний вважати, що його стать може стати на заваді професійному розвитку.

Про те, що йдеться не про суб'єктивні скарги, а про прикру об'єктивну реальність, свідчить так звана 'гендерна піраміда' КНЕУ, яка цілком відображає описану вище ситуацію у масштабах українського суспільства. Як продемонстрували доц. О.Й. Вінська і проф. В.В. Токар у доповіді на засіданні Міжнародного круглого столу «Gender in Academia: Status Quo» 15 лютого 2018 р. у Києві, попри переважну більшість жінок у складі науково-педагогічного персоналу КНЕУ (69%), їхня загальна участь в управлінні на рівні завідування кафедрами складає 39%, 11% на рівні деканатів і 29% на рівні ректорату. Загалом у менеджменті КНЕУ жінки

Учасники Міжнародного круглого столу «Gender in Academia: Status Quo», м. Київ

знаходяться переважно на других ролях: вони складають 74% заступників деканів і 76% заступників завідувачів кафедр.

Гендерні ініціативи у німецькій вищій освіті

Робота із забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків ведеться у нашому партнерському Університеті Констанц вже понад 25 років. За цей період були встановлені високі стандарти, поступове досягнення яких визначило сучасне обличчя університету і забезпечило йому почесне місце серед лідерів вищої освіти Німеччини в рамках т.з. «Ініціативи досконалості» (Exzellenzinitiative). Цей загальноде-

ржавний конкурс був запроваджений у 2005 році Федеральним міністерством освіти і науки разом з Німецьким науково-дослідним товариством з метою створення винятково сприятливих умов для передових університетів, які задають тон у дослідженнях, викладанні й інституційних змінах і таким чином підвищують міжнародну привабливість і світовий авторитет німецької вищої освіти. Оскільки більшість університетів Німеччини є державними освітніми закладами, вони підлягають єдиним принципам бюджетного фінансування і страждають від «зрівнялівки» не менше українських бюджетних ВНЗ. Свого часу з метою виділення найкращих університетів ФРН

із загальної маси та підняття їх міжнародного престижу було запроваджено конкурс «Ініціатива досконалості». Переможці цього конкурсу офіційно визнаються елітними університетами й отримують багатомільйонні додаткові асигнування на реалізацію своїх проєктів. «Ініціатива досконалості» охоплює три напрямки: аспірантура і докторантура, кластери досконалості (міждисциплінарні дослідження і співпраця науки з економікою) і концепції майбутнього. Титул «досконалого університету» може отримати лише той ВНЗ, який не лише представив принаймні по одному переможному варіанту аспірантури і кластера, але й досягнув успіху в категорії «концепція майбутнього». Саме завдяки своєму баченню майбутнього академічного життя у рівній співпраці жінок та чоловіків, де створюються найсприятливіші умови для професійного зростання з урахуванням індивідуальних потреб кожної людини, її статі і гендерно зумовлених соціальних ролей, Університет Констанц вкотре виходить переможцем конкурсу елітних університетів і забезпечує себе коштами на реалізацію амбітних проєктів.

Концепція майбутнього, створена нашим німецьким партнером, носить назву «Модель Констанца — шлях до культури творчості» і передбачає низку цільових програм і заходів щодо забезпечення рівних можливостей. У своїй політиці рівності Університет Констанц ставить перед собою двоєдину мету:

- Підвищення частки жінок на всіх шаблях академічної кваліфікації: до

Маріон Вьолькі пояснює принципи діяльності Реферату з рівних можливостей, підтримки сім'ї та різноманіття Університету Констанц

50% серед аспірантів, 47% серед докторантів, 45% серед доцентів і 30% серед професорів;

- Забезпечення гендерної рівності та інтересів сім'ї в усіх університетських структурах та в академічній культурі.

Для досягнення цієї мети Університет Констанц ставить перед собою такі завдання:

- Інтенсивне залучення студенток і дослідниць (особливо у тих галузях і структурах, де жінки представлені менше, ніж чоловіки) та створення сприятливих умов для їхнього зростання;

- Створення умов навчання, викладання і наукової діяльності, дружніх до сім'ї;

- Стале застосування гендерного мейнстрімінгу, тобто врахування гендерного аспекту в усіх сферах життєдіяльності університету [9].

Університет Констанц упродовж десятиліть розбудовував розгалужену інфраструктуру гендерного мейнстрімінгу, яка нині охоплює внутрішні стандарти у вигляді гендерного кодексу, гендерного плану, гендерного моніторингу, гендерно-чутливої мови, а також структурні заходи у вигляді посад уповноваженої з рівних можливостей і проректорки з рівних можливостей, органу самоуправління Ради з рівних можливостей, структурного підрозділу адміністрації «Реферат з рівних можливостей, підтримки сім'ї та розмаїття» у складі 15 осіб під керівництвом Маріон Вьолькі. Проводяться гендерні студії, гендерний аспект враховується у викладанні різних дисциплін, а для підтримки орієнтованих на успіх і повноцінне академічне життя студенток, дослідниць і працівниць адміністративно-господарчих структур пропонуються програми пільгового фінансування, жіночі наукові стипендії, коучинг, професійне наставництво, сприяння у працевлаштуванні подружжя, ба навіть власний дитячий садочок на території кампусу і кімнати для годування немовлят в університетських корпусах. Мрія? Ні, «паралельна реальність», в існуванні якої на власні очі переконалася делегація проектної групи GENIUS нашого університету.

Міжнародна співпраця заради сталого розвитку

Як зауважив Вільям Гібсон, «майбутнє вже розпочалося, але воно поки що нерівномірно розподілене» [10]. Щоб наблизити світле майбутнє рівних можливостей до наших реалій, група викладачів КНЕУ, об'єднаних ідеєю добровільного запровадження в

нашій alma mater стандартів Європейського Союзу щодо рівних можливостей, відвідала Університет Констанц. Розуміючи і гаряче підтримуючи «Гендерну ініціативу для університетів і суспільства», німецькі колеги поділилися з нами своїми знаннями і досвідом в перебізі Міжнародного семінару «Питання навколо гендеру та їх релевантність для інституційного розвитку», що відбувся 23-27 квітня 2018 року у Констанці.

Слід відмітити, що у повній відповідності з жіночим стилем лідерства представниці Університету Констанц зайняли не авторитарно-повчальну, а егалітарно-кооперативну позицію і жваво цікавилися досягненнями України у державній дошкільній освіті, а також неабиякими успіхами КНЕУ в європейських грантових програмах Jean Monnet та на інших напрямках програми Європейського Союзу Erasmus+, щоразу підкреслюючи свій намір співпрацювати з КНЕУ на рівних, або, як кажуть німці, «на одному рівні очей». Отже, КНЕУ завдяки своїм сталим міжнародним зв'язкам, євроінтеграційному досвіду, інноваційному потенціалу має всі шанси стати локомотивом демократичних змін в українському академічному середовищі і підняти таким чином свій авторитет на міжнародній арені.

Під час візиту до Німеччини були намічені шляхи розширення співпраці між нашими університетами не лише у навчальній сфері, але й у сфері інституційних змін заради нашого спільного, більш досконалого європейського майбутнього, то ж чекайте на продовження...

Тенденції у вищій освіті

*Міжнародний семінар «Питання навколо гендеру та їх релевантність
для інституційного розвитку», м. Констанц (Німеччина)*

Список використаних джерел:

1. Вузы Украины: справочный портал Освіта.UA. URL: <http://ru.osvita.ua/vnz/guide/69/>
2. Рейтинг университетов «ТОП-200 Украина» 2018 года : справочный портал Освіта.UA. URL: <http://ru.osvita.ua/vnz/rating/60985/>
3. Топ-50 вишів України за оцінками роботодавців : "Вища освіта" - Інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні та за кордоном. URL: <http://vnz.org.ua/statti/10201-top-50-vyshiv-ukrayiny-za-otsinkamy-robotodavtsiv>
4. Рейтинг Webometrics -2018. URL: http://kneu.edu.ua/dosl_glot/proj_soit/ir_webom/webometrics2018/
5. Інтернаціоналізація КНЕУ : організаційні, правові та економічні механізми реалізації : довідкове видання укр. та англ. мовами / [Чужиков В.І. та ін.]. К. : КНЕУ , 2016. 160 с.
6. Біденко Ю., Кисельова В. Гендерна політика в Україні: складний шлях від декларацій до позитивних дій. URL: <http://hvylya.net/analytics/society/genderna-politika-v-ukrayini-skladniy-shlyah-vid-deklaratsiy-do-pozitivnih-diy.html>
7. The Global Gender Gap Report 2017. Clogny/Geneva: World Economic Forum, 2017. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2017.pdf
8. Жіноче виборче право. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Жіноче_виборче_право
9. Tragende Sdule. URL: <https://www.uni-konstanz.de/gleichstellungsreferat/gleichstellung/geschlechtergerechte-organisationsentwicklung/gleichstellung-in-der-exzellenzinitiative/>
10. The Future Has Arrived — It's Just Not Evenly Distributed Yet. URL: <https://quoteinvestigator.com/2012/01/24/future-has-arrived/>

Матеріал підготовлено
директором Центру міжнародної академічної мобільності,
кандидатом юридичних наук,
доцентом кафедри правового регулювання економіки

Є. П. Коломієць-Людвіг,
кандидатом філологічних наук,
доцентом кафедри німецької мови
Л. М. Курченко